

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Ι. ΠΕΤΡΟΥ - ΣΤ. ΤΣΟΜΠΑΝΙΔΗΣ - Μ. ΓΚΟΥΤΖΙΟΥΔΗΣ

Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΟΝ ΟΜΟΤΙΜΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΠΕΤΡΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΝΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013

**Το ζήτημα της συμμετοχής
της Ορθοδόξου Εκκλησίας
στον Οικουμενικό διάλογο υπο το φως
των πανορθόδοξων αποφάσεων**

Γεώργιος Δ. Μαρτζέλος

Όταν μου ζητήθηκε να συμμετάσχω στη Διημερίδα αυτή προς τιμήν του αγαπητού συναδέλφου κ. Βασιλειάδη με μια εισήγηση, δήλωσα, όπως φαίνεται και από το Πρόγραμμα, το θέμα: «Η θεολογία του 'σπερματικού λόγου' και η σημασία της για τους διαχριστιανικούς και διαθρησκευτικούς διαλόγους». Κι' αυτό γιατί η θεολογία του σπερματικού λόγου, όπως αναπτύχθηκε από το φιλόσοφο και μάρτυρα Ιουστίνo, εις τρόπον ώστε να αποτελέσει το υπόβαθρο της κλασσικής θέσης του ότι «όσα... παρά πάσι καλώς είρηται, ημών των Χριστιανών εστι»¹, δεν αξιοποιήθηκε μέχρι τώρα στους διαχριστιανικούς και κυρίως στους διαθρησκευτικούς

1. Βλ. Ιουστίνου φιλοσόφου και μάρτυρος, *Απολογία δευτέρα υπέρ των Χριστιανών, Προς την Ρωμαίων Σύγκλητον* 13, PG 6, 465 C.

διαλόγους. Πιστεύω βαθύτατα ότι η εφαρμογή της θεολογίας και της θέσης αυτής του Ιουστίνου στους διαχριστιανικούς και διαθρησκειακούς διαλόγους συμβάλλει αποφασιστικά στην υπέρβαση τόσο της ομολογιακής ή θρησκευακής αποκλειστικότητας (Exklusivismus) όσο και της ομολογιακής ή θρησκευακής περιεκτικότητας (Inklusivismus), προβάλλοντας ταυτόχρονα τη σωτηριώδη πληρότητα και ακεραιότητα του αποκεκαλυμμένου λόγου του Θεού εν Χριστώ.

Ωστόσο, επειδή οι φονταμενταλιστικές αντιδράσεις ορισμένων θρησκευτικών κύκλων κατά της συμμετοχής της Ορθόδοξου Εκκλησίας και ιδίως της Εκκλησίας της Ελλάδος στον οικουμενικό διάλογο αυξήθηκαν τα τελευταία χρόνια, θεώρησα καλό δραττόμενος αυτής της ευκαιρίας να γίνω πιο πρακτικός και, πιστεύω, πιο εποικοδομητικός, αναφερόμενος στο «Ζήτημα της συμμετοχής της Ορθόδοξου Εκκλησίας στον Οικουμενικό Διάλογο υπό το φως των Πανορθόδοξων αποφάσεων».

Εισαγωγή

Ήδη από τα τέλη του 20^{ου} και τις αρχές του 21^{ου} αι. γίναμε μάρτυρες μιας αυξανόμενης ανησυχίας που διακατέχει ορισμένους χριστιανούς της Εκκλησίας μας, κληρικούς και λαϊκούς, για τη συμμετοχή της Ορθόδοξου Εκκλησίας και ειδικότερα της Εκκλησίας της Ελλάδος, στους θεολογικούς διαλόγους με τις άλλες χριστιανικές Ομολογίες, καθώς και

στην Οικουμενική Κίνηση. Τα πιστά αυτά μέλη της Εκκλησίας μας, που διακρίνονται για την κατά πάντα επαινετή ευαισθησία τους σε θέματα πίστεως, πιστεύουν δυστυχώς εσφαλμένα, λόγω ανεπαρκούς ή και ανεύθυνης πληροφόρησης που έχουν για τα θέματα αυτά, ότι με τη συμμετοχή της Εκκλησίας μας στους θεολογικούς αυτούς διαλόγους και στην Οικουμενική Κίνηση προδίδουμε την Ορθόδοξη Πίστη, θυσιάζοντάς την στο βωμό ανθρωπινων σκοπιμοτήτων για την επίτευξη δήθεν μιας επίπλαστης χριστιανικής ενότητας, ξένης προς την Ορθόδοξη Εκκλησιολογία και Παράδοση. Αποτέλεσμα της εσφαλμένης αυτής αντιλήψεως είναι η εμφάνιση αντιδράσεων μέσα στον ελλαδικό χώρο υπό μορφή «Ομολογίας πίστεως»², σαν να κινδυνεύει η Ορθόδοξη Πίστη μας από κάποιες αιρέσεις που ελλοχεύουν μέσα στους κόλπους της ίδιας της Εκκλησίας!

Ως εκ τούτου είναι αναγκαίο να πληροφορηθεί υπεύθυνα ο λαός του Θεού ότι όχι μόνο κανένας λόγος ανησυχίας δεν συντρέχει από τη συμμετοχή της Εκκλησίας μας στους διμερείς θεολογικούς διαλόγους ή και στους πολυμερείς που πραγματοποιούνται μέσα στα πλαίσια του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών και της Οικουμενικής Κίνησης γενικότερα, αλλά τουναντίον η συμμετοχή μας αυτή, όπως άλλωστε και των λοιπών κατά τόπους Ορ-

2. Βλ. λ.χ. *Ομολογία Πίστεως κατά του Οικουμενισμού (Σύναξη Ορθόδοξων Κληρικών και Μοναχών, Απρίλιος 2009)*, στο <http://www.impantokratoros.gr/B742476A.el.aspx>.

θοδόξων Εκκλησιών, επιβάλλεται, προκειμένου η Ορθόδοξη Εκκλησία στο σύνολό της, ανταποκρινόμενη στη θεανθρώπινη φύση της και την αποστολή της στον κόσμο, να δίνει συνεχώς και αδιαλείπτως μια δυναμική μαρτυρία του θεολογικού, λειτουργικού και του εν γένει πνευματικού της πλούτου μεταξύ των ετεροδόξων χριστιανών, με σκοπό την αποκατάσταση της ενότητάς τους με τη Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία. Εξ άλλου πρέπει να γίνει σαφές και κατανοητό ότι η συμμετοχή της Εκκλησίας μας στους θεολογικούς αυτούς διαλόγους δεν αποτελεί μεμονωμένη δική της επιλογή, ανεξάρτητη ή και διαφορετική από τις υπόλοιπες κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες, αλλά συνιστά οφειλετική ανταπόκριση σε πανορθόδοξες αποφάσεις που έχουν ληφθεί ομόφωνα σχετικά με το θέμα αυτό από όλες τις κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες τόσο κατά την Α' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη (1976) όσο κυρίως κατά την Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη (1986), με τις οποίες εκφράστηκε η καθολική συνείδηση και στάση της Ορθόδοξου Εκκλησίας όσον αφορά τις σχέσεις της με τις λοιπές χριστιανικές Ομολογίες και την Οικουμενική Κίνηση.

1. Οι πανορθόδοξες αποφάσεις για τη συμμετοχή της Ορθόδοξου Εκκλησίας στους διμερείς θεολογικούς διαλόγους και την Οικουμενική Κίνηση
 Ήδη η Α' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη,

που συνήλθε μεταξύ 21-28 Νοεμβρίου 1976 στο Σαμπεζύ της Γενεύης, θέτοντας ως στόχο της να προαγάγει τις διαχριστιανικές σχέσεις και την Οικουμενική Κίνηση με σκοπό την αποκατάσταση της χριστιανικής ενότητας, αποφάσισε ομόφωνα:

α) όσοι διμερείς θεολογικοί διάλογοι με τους ετεροδόξους είχαν ήδη αρχίσει μέχρι τη στιγμή εκείνη, όπως οι διάλογοι με την Αγγλικανική, την Παλαιοκαθολική και τις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες, να συνεχισθούν και να ενταθούν, ενώ όσοι δεν είχαν ακόμη αρχίσει, όπως ο διάλογος με τη Ρωμαιοκαθολική και τη Λουθηρανική Εκκλησία, να υπάρξει η σχετική δραστηριοποίηση της Ορθόδοξου Εκκλησίας, ώστε να αρχίσουν και να προχωρήσουν³, και β) να συνεχισθεί και να ενταθεί η συμμετοχή της Ορθόδοξου Εκκλησίας στην Οικουμενική Κί-

3. Βλ. *Επίσκεψις 158* (1-12-1976), σ. 3 εξ.: «Συγχρόνως η Διάσκεψις επεσκόπησε και ηξιολόγησε την μέχρι τούδε πορεία των θεολογικών διαλόγων μεταξύ της Ορθόδοξου Εκκλησίας και των Εκκλησιών Αγγλικανής, Παλαιοκαθολικής και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών και απεφάσισεν, όπως συνεχισθώσι και ενταθώσιν οι διάλογοι ούτοι, ιδιαιτέρως δε ο καθυστερημένος τοιούτος μετά των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών.

Εν σχέσει προς την Ρωμαιοκαθολικήν Εκκλησίαν, ο μετά της οποίας θεολογικός διάλογος ευρίσκεται εις το στάδιον της προπαρασκευής, η Διάσκεψις απεφάσισεν να δραστηριοποιηθή η εργασία της επί τούτω ορισθείσης διορθόδοξου Επιτροπής.

Εν σχέσει προς την Λουθηρανικήν Εκκλησίαν η Διάσκεψις απεφάσισεν, όπως προοδεύση το θέμα του μετ' αυτής διαλόγου και συστηθή, ως και διά τους άλλους θεολογικούς διαλόγους, ειδική επί τούτω Διορθόδοξος Επιτροπή».

νηση και η συνεργασία της σε όλες τις εκδηλώσεις της. Ειδικότερα μάλιστα όσον αφορά τη στάση της Ορθοδόξου Εκκλησίας έναντι του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών αποφασίστηκε να επιδιωχθεί, ώστε η οργανική συμμετοχή της Εκκλησίας μας σ' αυτό να καταστεί περισσότερο ενεργός, υπό την προϋπόθεση πάντοτε της τηρήσεως εκ μέρους της των εκκλησιολογικών της αρχών⁴.

Πολύ πιο αναλυτικά και εμπειριστατωμένα για τη συμμετοχή της Ορθοδόξου Εκκλησίας στους διμερείς θεολογικούς διαλόγους και την Οικουμενική Κίνηση αποφάνθηκε και πάλι ομόφωνα η Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη που συνήλθε μεταξύ 28 Οκτωβρίου και 6 Νοεμβρίου 1986 επίσης στο Σαμπεζύ της Γενεύης.

Όπως τονίζεται για τους διμερείς θεολογικούς διαλόγους στην ομόφωνη απόφασή της, «Η Ορθόδοξος Εκκλησία ανέκαθεν ήτο εύνους και θετικώς διατεθειμένη προς πάντα διάλογον τόσον διά θεολογικούς όσον και διά ποιμαντικούς λόγους. Κατά

4. Βλ. όπ. παρ., σ. 4: «Η Διάσκεψις ησχολήθη ιδιαιτέρως με το θέμα της θέσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας γενικώς εν τη Οικουμενική Κινήσει και ειδικώτερον εν τω Παγκοσμίω Συμβουλίω Εκκλησιών, και απεφάσισεν, όπως συνεχισθή και ενταθή η συμμετοχή αυτής εις την Οικουμενικήν Κίνησιν και η συνεργασία εις όλας τας εκδηλώσεις αυτής, ειδικώτερον δε ως προς το Παγκόσμιον Συμβούλιον Εκκλησιών, όπως επιδιωχθή ίνα η εν αυτώ οργανική συμμετοχή αυτής καταστή πλέον ενεργός υπό την προϋπόθεσιν πάντοτε της τηρήσεως υπ' αυτής των εκκλησιολογικών αυτής αρχών, εις τρόπον ώστε να προσφέρη μείζονα υπηρεσίαν εις την υπόθεσιν της οικουμενικής χριστιανικής ενότητος».

τα τελευταία έτη η Ορθόδοξος Εκκλησία εχώρησε πράγματι εις θεολογικόν διάλογον μετά πλείστων χριστιανικών Εκκλησιών και Ομολογιών, εν τη πεποιθήσει ότι δια του διαλόγου δίδει δυναμικήν μαρτυρίαν των πνευματικών αυτής θησαυρών προς τους εκτός αυτής, με αντικειμενικόν σκοπόν την προλείανσιν της οδού της οδηγούσης προς την ενότητα.

Η Ορθόδοξος Εκκλησία, ως ούσα η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία, έχει πλήρη συνείδησιν της ευθύνης αυτής διά την ενότητα του χριστιανικού κόσμου... Οι σύγχρονοι διμερείς θεολογικοί διάλογοι της Ορθοδόξου Εκκλησίας εκφράζουν κατά τρόπον αυθεντικόν την συνείδησιν ταύτην της Ορθοδοξίας.

Βεβαίως η Ορθόδοξος Εκκλησία, διαλεγόμενη μετά των λοιπών Χριστιανών, δεν παραγνωρίζει τας δυσκολίας του τοιούτου εγχειρήματος, κατανοεί όμως ταύτας εν τη πορεία προς την κοινήν παράδοσιν της αρχαίας αδιαιρέτου Εκκλησίας και επί τη ελπίδι ότι το Άγιον Πνεύμα, όπερ όλον συγκροτεί τον θεσμόν της Εκκλησίας, θα αναπληρώση τα ελλείποντα. Εν τη εννοία ταύτη η Ορθόδοξος Εκκλησία εις τους θεολογικούς διαλόγους δεν στηρίζεται μόνον εις τας ανθρωπίνας δυνάμεις των διεξαγόντων τους Διαλόγους, αλλ' απεκδέχεται και την επιστασίαν του Αγίου Πνεύματος εν τη χάριτι του Κυρίου, ευχηθέντος «ίνα πάντες έν ώσιν» (Ιω. 17, 21).

Οι σύγχρονοι διμερείς θεολογικοί διάλογοι, κηρυχθέντες υπό Πανορθόδωξων Διασκέψεων, εκφράζουν την ομόθυμον απόφασιν πασών των κατά τό-

πους αγιωτάτων Ορθοδόξων Εκκλησιών, αι οποίαι έχουν ύψιστον χρέος να συμμετέχουν ενεργώς και συνεχώς εις την διεξαγωγήν αυτών, ίνα μη παρακωλύηται η ομόφωνος μαρτυρία της Ορθοδοξίας προς δόξαν του εν Τριάδι Θεού...

Είναι ευνόητον ότι κατά την διεξαγωγήν των Θεολογικών Διαλόγων κοινός πάντων σκοπός είναι η τελική αποκατάστασις της εν τη ορθή πίστει και τη αγάπη ενότητος»⁵.

Αναφερόμενη επίσης στις σχέσεις της Ορθόδοξου Εκκλησίας με την Οικουμενική Κίνηση, επισημαίνει χαρακτηριστικά τα εξής:

«Η Ορθόδοξος Εκκλησία εν τη βαθεία πεποιθήσει και εκκλησιαστική αυτοσυνειδησία ότι αποτελεί τον φορέα και δίδει την μαρτυρίαν της πίστεως και της παραδόσεως της Μιάς, Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας, ακραδάντως πιστεύει ότι κατέχει κεντρικήν θέσιν εις την υπόθεσιν της προωθήσεως της ενότητος των Χριστιανών εντός του συγχρόνου κόσμου.

...Η Ορθόδοξος Εκκλησία έχει την αποστολήν και υποχρέωσιν ίνα μεταδώση πάσαν την εν τη Αγία Τριάδι (sic! αντί: Γραφή) και τη Ιερά Παραδόσει αληθιναν, ήτις και προσδίδει τη Εκκλησία τον καθολικόν αυτής χαρακτήρα. Η ευθύνη της Ορθόδοξου Εκκλησίας ως και η οικουμενική αυτής αποστολή διά την ενότητα της Εκκλησίας εξεφράσθησαν υπό των Οικουμενικών Συνόδων....

Η Ορθόδοξος Εκκλησία, αδιαλείπτως προσευχο-

5. Βλ. *Επίσκεψις* 369 (15-12-1986), σ. 9 εξ.

μένη 'υπέρ της των πάντων ενώσεως', μετέσχε της Οικουμενικής Κινήσεως από της πρώτης εμφανίσεως αυτής και συνετέλεσεν εις την διάπλασιν και περαιτέρω εξέλιξιν αυτής. Άλλωστε η Ορθόδοξος Εκκλησία λόγω του οικουμενικού πνεύματος, το οποίον την διακρίνει, κατά την διάρκειαν της ιστορίας, αείποτε ηγωνίσθη προς αποκατάστασιν της χριστιανικής ενότητος. Διό και η ορθόδοξος συμμετοχή εις την Οικουμενικήν Κίνησιν ουδόλως τυγχάνει ξένη προς την φύσιν και την ιστορίαν της Ορθόδοξου Εκκλησίας, αλλ' αποτελεί συνεπή έκφρασιν της αποστολικής πίστεως εντός νέων ιστορικών συνθηκών και προς αντιμετώπισιν νέων υπαρξιακών αιτημάτων.

Υπό το ανωτέρω πνεύμα άπασαι αι κατά τόπους Αγιώταται Ορθόδοξοι Εκκλησίουι συμμετέχουν σήμερον ενεργώς εις διάφορα εθνικά, περιφερειακά και διεθνή όργανα της Οικουμενικής Κινήσεως, ως και εις διαφόρους διμερείς και πολυμερείς διαλόγους... Η πολυδιάστατος αυτή οικουμενική δραστηριότης πηγάζει εκ του αισθήματος υπευθυνότητος και εκ της πεποιθήσεως ότι η συνύπαρξις, η αμοιβαία κατανόησις, η συνεργασία και αι κοιναί προσπάθειαι προς μίαν χριστιανικήν ενότητα τυγχάνουν ουσιώδεις: 'ίνα μη εγκοπήν τινα δώμεν τω Ευαγγελίω του Χριστού' (Α' Κορ. 9, 12)»⁶.

Ειδικότερα ως προς το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών (Π.Σ.Ε.) που αποτελεί ένα από τα κυριότερα όργανα της Οικουμενικής Κινήσεως, αφού τονί-

6. Βλ. όπ. παρ., σ. 14.

ζεται κατ' αρχήν ο ιδρυτικός ρόλος της Ορθοδόξου Εκκλησίας για τη σύσταση του εν λόγω Συμβουλίου, αναφέρονται επί λέξει τα εξής:

«... Ως έχει ήδη δηλωθή πανορθόδοξως (Δ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις, 1968) η Ορθόδοξος Εκκλησία αποτελεί πλήρες και ισότιμον μέλος του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών, και δι' όλων των εις την διάθεσιν αυτής μέσων συμβάλλει εις την προαγωγήν και ευόδωσιν του όλου έργου του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών.

Η Ορθόδοξος Εκκλησία, παρά ταύτα, πιστή εις την εκκλησιολογίαν αυτής, εις την ταυτότητα της εσωτερικής αυτής δομής, και εις την διδασκαλίαν της αδιαιρέτου Εκκλησίας, συμμετέχουσα εν τω οργανισμώ του Π.Σ.Ε., ουδόλως παραδέχεται την ιδέαν της 'ισότητος των Ομολογιών' και ουδόλως δύναται να δεχθή την ενότητα της Εκκλησίας ως τινα διομολογιακήν προσαρμογήν. Εν τω πνεύματι τούτω, η ενότης, η οποία αναζητείται εν τω Π.Σ.Ε. δεν δύναται να είναι προϊόν μόνον θεολογικών συμφωνιών. Ο Θεός καλεί πάντα χριστιανόν εις την εν τω μυστηρίω και τη παραδόσει βιουμένην εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία ενότητα της πίστεως...

Η Ορθόδοξος Εκκλησία έχει συνείδησιν του γεγονότος, ότι η Οικουμενική Κίνησις λαμβάνει νέας μορφάς, προκειμένου ίνα ανταποκριθή εις τας νέας συνθήκας και αντιμετώπιση τας νέας προκλήσεις του συγχρόνου κόσμου. Εις την πορείαν ταύτην είναι απαραίτητος η δημιουργική συμβολή και μαρτυρία της Ορθοδόξου Εκκλησίας επί τη βάσει της

αποστολικής παραδόσεως και πίστεώς της»⁷.

2) Ο δεσμευτικός χαρακτήρας των πανορθόδοξων αποφάσεων

Οι παραπάνω πανορθόδοξες αποφάσεις, που λήφθηκαν μάλιστα ομόφωνα, δεν συνιστούν απλώς προσωπικές απόψεις των εκπροσώπων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών, αλλά συνοδικές αποφάσεις με την πλήρη σημασία του όρου και έχουν ως εκ τούτου δεσμευτικό χαρακτήρα για όλα τα μέλη της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Κατόπιν τούτων η οιαδήποτε εν ονόματι της Ορθοδοξίας αρνητική στάση ή αντίδραση εκ μέρους ορισμένων ευσεβών Χριστιανών έναντι της συμμετοχής της Ορθοδόξου Εκκλησίας και ειδικότερα της Εκκλησίας της Ελλάδος στην Οικουμενική Κίνηση, στους διμερείς θεολογικούς διαλόγους, καθώς και στους πολυμερείς στα πλαίσια του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών, είναι αντίθετη με την πανορθόδοξως και ομοφώνως εκφρασθείσα συνείδηση και βούληση της Ορθοδόξου Εκκλησίας και συνιστά αθέτηση των εν Αγίω Πνεύματι ειλημμένων ομοφώνων αποφάσεων της Εκκλησίας σε πανορθόδοξο επίπεδο.

Το συνήθως προβαλλόμενο επιχείρημα ορισμένων κατά της συμμετοχής της Ορθοδόξου Εκκλησίας στην Οικουμενική Κίνηση και στους θεολογικούς αυτούς διαλόγους είναι ότι κατά τις οικουμενικές επαφές των Ορθοδόξων κληρικών ή λαϊκών

7. Βλ. όπ. παρ., σ. 15 εξ.

αντιπροσώπων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών με τους ετεροδόξους γίνεται συμπροσευχή με αιρετικούς, πράγμα που αντιβαίνει στην Ορθόδοξη Εκκλησιολογία και τους Ιερούς Κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να αναφερθώ στις γνωματεύσεις των τριών Καθηγητών, Βλασ. Φειδά, Κ. Σκουτέρη και Γρ. Λαρεντζάκη, που εξέδωσε σε ειδικό τεύχος το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών με τον τίτλο «Η συμπροσευχή με τους ετεροδόξους κατά την ορθόδοξη θεολογική παράδοση», όπου δίδονται επαρκείς και τεκμηριωμένες απαντήσεις σε ερωτήματα που σχετίζονται με τον προβληματισμό αυτό⁸. Άλλωστε η συμπροσευχή προϋποθέτει κοινό λατρευτικό τυπικό, το οποίο από πλευράς ορθοδόξου δεν γίνεται αποδεκτό ως κοινό λατρευτικό πλαίσιο κατά την τέλεση της προσευχής με τους ετεροδόξους. Με την έννοια αυτή η προσευχή των Ορθοδόξων αντιπροσώπων στα πλαίσια των διαφόρων οικουμενικών επαφών για την αποκατάσταση της ενότητας μεταξύ των Χριστιανών δεν συνιστά συμπροσευχή με την έννοια που να αντιβαίνει στους Κανόνες της Εκκλησίας. Άλλωστε η προσευχή πρέπει να χαρακτηρίζει συνεχώς και αδιαλείπτως κάθε Χριστιανό, όπου κι αν βρίσκεται, πολλώ δε μάλλον όταν μετέχει ως εκπρόσωπος μιας

8. Βλ. Βλασ. Φειδά - Κ. Σκουτέρη - Γρ. Λαρεντζάκη, *Η συμπροσευχή με τους ετεροδόξους κατά την ορθόδοξη θεολογική παράδοση*, Έκδ. Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 2011.

τοπικής Ορθοδόξου Εκκλησίας σε συναντήσεις, με σκοπό την επίτευξη ενός θεάρεστου σκοπού, όπως η ενότητα μεταξύ των Χριστιανών.

Ως εκ τούτου, θα πρέπει όλοι οι Χριστιανοί, κληρικοί και λαϊκοί, να έχουν πλήρη εμπιστοσύνη στην Εκκλησία, που διεξάγει τους θεολογικούς διαλόγους είτε τους διμερείς είτε τους πολυμερείς στα πλαίσια του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών με σοβαρότητα και υπευθυνότητα, έχουσα ως βάση την Ορθόδοξη Εκκλησιολογία και Παράδοση, και να μη παρασύρονται από τις ακρότητες ορισμένων ατόμων που, θέτοντας τον εαυτό τους πάνω από την πανορθόδοξη συνείδηση που εκφράστηκε με πανορθόδοξες αποφάσεις, θεωρούν την Ορθοδοξία δικό τους αποκλειστικό προνόμιο, καλλιεργώντας έναντι της συμμετοχής της Εκκλησίας μας στους θεολογικούς διαλόγους και την Οικουμενική Κίνηση το φανατισμό και τη μισαλλοδοξία, πράγμα που δεν συνάδει όχι μόνο με το ορθόδοξο, αλλά ούτε καν με το χριστιανικό γενικά ήθος.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι η Ορθοδοξία ως ιδιότητα της Εκκλησίας δεν είναι υπόθεση μεμονωμένων ατόμων ούτε βρίσκεται έξω και πάνω από την Εκκλησία ως ρυθμιστικός κανόνας της ζωής και της σκέψης της, αλλά ταυτίζεται με την Εκκλησία, αποτελώντας συστατικό του είναι της, και γι' αυτό βιώνεται μόνο εν κοινωνία με την Εκκλησία⁹,

9. Βλ. σχετικά Γ. Δ. Μαρτζέλου, «Η ιδεολογική και η εκκλησιαστική διάσταση της "Ορθοδοξίας": Η επικαιρότητα μιας παραδοσιακής διάκρισης», στο *Επιστημονική Επετηρίδα Θεο-*

πράγμα που σημαίνει εν προκειμένω πλήρη αποδοχή των πανορθόδοξως εισημμένων αποφάσεων εκ μέρους των Ορθοδόξων πιστών. Διαφορετικά υπάρχει κίνδυνος αταξίας και σχισμάτων μέσα στην Εκκλησία, τα οποία τραυματίζουν θανάσιμα την ενότητά της, πράγμα που αποτελεί βαρύτατο αμάρτημα και βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος.

Εξ άλλου οι συμμετέχοντες εξ ονόματος των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών στους θεολογικούς διαλόγους και την Οικουμενική Κίνηση, είτε κληρικοί είτε λαϊκοί, δεν ενεργούν ως μεμονωμένα πρόσωπα, αλλά κατ' εντολήν των Εκκλησιών τους. Γι' αυτό άλλωστε και ενημερώνουν τις Συνόδους των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών που εκπροσωπούν για την πορεία των θεολογικών διαλόγων ή για τις περαιτέρω προοπτικές τους, υποβάλλοντας στις Συνόδους των Εκκλησιών τους σχετικές Εκθέσεις, καθώς και τα Κοινά Κείμενα που συντάσσονται και γίνονται αποδεκτά από τις Μικτές Θεολογικές Επιτροπές στα πλαίσια των διαλόγων, και αφήνοντας πλέον σ' αυτές ως τις μόνες αρμόδιες την ευθύνη να αποφασίσουν για τη συνέχιση ή τη διακοπή του διαλόγου. Χωρίς τη συνοδική έγκριση ή απόφαση των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών κανένα θεολογικό κείμενο και καμιά απόφαση των συμμετεχόντων εξ ονόματος των Εκκλησιών

λογικής Σχολής (Νέα σειρά), Τμήμα Θεολογίας, 17 (2007-2008), σ. 165 κ.ε.: G. D. Martzelos, „Die ideologische und die kirchliche Dimension der „Orthodoxie“: Die Aktualität einer traditionellen Unterscheidung“, στο *Orthodoxes Forum* 24,1 (2010), σ. 83 κ.ε.

αυτών στους θεολογικούς διαλόγους δεν έχει εκκλησιαστικό κύρος.

Συμπέρασμα

Υστερα από όσα ανεφέρθησαν γίνεται κατανοητό ότι η συμμετοχή της Ορθοδόξου Εκκλησίας και ειδικότερα της Εκκλησίας της Ελλάδος στην Οικουμενική Κίνηση μέσα από τους διμερείς και πολυμερείς θεολογικούς διαλόγους δεν σημαίνει προδοσία της Ορθοδοξίας, όπως κακόβουλα και παραπλανητικά ισχυρίζονται ορισμένα άτομα, επιδιώκοντας να παρασύρουν προς ίδιον όφελος τον ευσεβή λαό του Θεού· τουναντίον, η συμμετοχή αυτή αποτελεί κατ' ανάγκην ένα σύγχρονο μέσο ιεραποστολικής μαρτυρίας της Ορθοδοξίας μεταξύ των ετεροδόξων, με σκοπό την αποκατάσταση της ενότητας των Χριστιανών, για την οποία δεν μπορεί και δεν πρέπει να αδιαφορεί η Ορθόδοξη Εκκλησία. Όπως πολύ εύστοχα παρατήρησε εν προκειμένω ο μεγάλος Ρώσος θεολόγος μακαριστός πατήρ Γεώργιος Φλωρόφσκυ, «Θεωρώ τη συμμετοχή αυτή όχι μόνο ως επιτρεπόμενη και δυνατή για τους Ορθοδόξους, αλλά και ως άμεσο καθήκον που απορρέει από τη ίδια την ουσία της ορθοδόξου συνειδήσεως και την υποχρέωση που ανήκει στην αληθινή Εκκλησία να καταθέτει αδιάκοπα τη μαρτυρία της παντού, στις «συναγωγές και τις αρχές και τις εξουσίες». «Πώς δε πιστεύωσιν ου ουκ ήκουσαν; Πώς δε ακούσωσιν χωρίς κηρύσσοντος;». (Ρωμ. 10, 14).

Αυτή η αποστολική ρήση έχει τη θέση της κυρίως εδώ. Βλέπω την ορθόδοξη συμμετοχή στην Οικουμενική Κίνηση υπό το πρίσμα της ιεραποστολικής δράσεως. Η Ορθόδοξη Εκκλησία καλείται ειδικά σε συμμετοχή ακριβώς στην οικουμενική ανταλλαγή ιδεών, επειδή αναγνωρίζει τον εαυτόν της ως τον φύλακα της αποστολικής πίστεως και της Παράδοσεως στην καθολικότητα και την πληρότητα τους, και ότι είναι, μ' αυτή την έννοια, η αληθινή Εκκλησία, επειδή έχει συνείδηση ότι κατέχει το θησαυρό της θείας χάριτος, χάρη στη συνέχεια της ιεροσύνης και της αποστολικής διαδοχής, και επειδή, τέλος, διεκδικεί μια ξεχωριστή θέση μέσα στη διηρημένη χριστιανοσύνη. Η Ορθοδοξία είναι η καθολική αλήθεια, η αλήθεια για ολόκληρο τον κόσμο, για πάντα και για όλους τους λαούς. Να οι λόγοι για τους οποίους η Ορθόδοξη Εκκλησία καλείται και είναι υποχρεωμένη να γίνει μάρτυρας της αλήθειας του Χριστού παντού και πάντοτε, μπροστά σ' ολόκληρο τον κόσμο»¹⁰.

Μετά την ξεκάθαρη αυτή θέση του πατρός Γεωργίου Φλωρόφσκυ που εναρμονίζεται πλήρως με τις ομόφωνες αποφάσεις των δύο προαναφερθεισών Προσυνοδικών Πανορθόδοξων Διασκέψεων σχετι-

10. Βλ. G. Florovsky, «Une vue sur l' Assemblée d' Amsterdam», στο *Irenikon* 22 (1949), σ. 10 εξ. Για τη σπουδαιότητα της συμμετοχής της Ορθόδοξου Εκκλησίας στην Οικουμενική Κίνηση βλ. και K. Raiser, «Η σπουδαιότητα της Ορθόδοξης συμβολής στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών», στο http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/reasons/symboulion_ekklision.html.

κά με τη συμμετοχή της Ορθόδοξου Εκκλησίας στους θεολογικούς διαλόγους και εν γένει στην Οικουμενική Κίνηση, κανείς δεν θα πρέπει να έχει επιφυλάξεις ή να αμφιβάλλει για την αναγκαιότητα αυτής της συμμετοχής, στην οποία καθηκόντως ανταποκρίνεται και η Εκκλησία της Ελλάδος.